

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Н.І. Єсінова, І.М. Рарова

Розглянуто основні проблеми та тенденції молодіжної зайнятості в сучасній Україні. Виявлено причини виникнення безробіття серед молоді, а також його наслідки. Досліджено національне законодавство з проблем молодіжної зайнятості, невідповідність між вимогами роботодавців і рівнем практичної підготовки випускників вищих навчальних закладів.

Ключові слова: безробіття, ринок праці молоді, конкурентоспроможність, працевлаштування.

ПРОБЛЕМЫ ТРУДОУСТРОЙСТВА МОЛОДЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Н.И. Есинова, И.Н. Рарова

Рассмотрены основные проблемы и тенденции молодежной занятости в современной Украине. Выявлены причины возникновения безработицы среди молодежи, а также ее последствия. Исследовано национальное законодательство по проблемам молодежной занятости, несоответствие между требованиями работодателей и уровнем практической подготовки выпускников высших учебных заведений.

Ключевые слова: безработица, рынок труда молодежи, конкурентоспособность, трудоустройство.

EMPLOYMENT PROBLEMS OF YOUNG SPECIALISTS

N. Yesinova, I. Rarova

Youth unemployment is one of the problems key at the stage of labor market formation. Young people and economies of many countries suffer from high levels of unemployment. Employment policy must be subordinated to the main strategic objective - to employ every member of the society and provide with every opportunity to develop and realize their potential, gaining a deserved reward for their labor. The objective of the article is to determine the causes and consequences of youth unemployment, to study the role of the state in ensuring a high level of employment among young people. The authors came conclusion that work on their career counseling should be carried out jointly by the employment service, representatives of educational institutions and employers for a successful and long-term employment of young people.

Key words: unemployment, labor market of youth, competitiveness, employment.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З кожним роком на ринку праці вимоги до працівників зростають і молодим спеціалістам без стажу все важче влаштуватися на роботу. Молодь – це основа майбутнього трудового потенціалу країни. Вона впливає на суспільні процеси, визначаючи майбутнє держави, використовуючи свою мобільність, гнучкість та інтелектуальний потенціал. В умовах кризи пропозиція робочих місць значно скоротилися. Суспільно значущим кроком за таких умов є розробка механізму взаємодії всіх учасників соціально-трудоких відносин (молодих фахівців, держави, роботодавців, органів місцевої влади, громадських організацій) у сфері стабілізації зайнятості молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Вагомий внесок у дослідження проблем зайнятості молоді в Україні зробили такі вчені: С. Бандур, О. Вишняк, М. Долішній, Ю. Краснов, Е. М. Лібанова, Л. Семенова, О. Хомра, О. Яременко та ін. Питання формування ринку праці молоді, особливо фахівців із вищою освітою, висвітлювали такі українські вчені, як А.С. Лаврук, А.А. Яременко, О.А. Грішнова, М.І. Нижній, С.М. Злупко та ін.

Мета статті. Метою даної роботи є виявлення проблем зайнятості і працевлаштування молоді в нашій державі. Завданнями статті є визначення причин та наслідків молодіжного безробіття, вивчення ролі держави у забезпеченні високого рівня зайнятості серед молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. На жаль, сьогодні молодій особі, яка щойно закінчила навчання та має намір розпочати трудову діяльність, досить важко знайти роботу, яка б відповідала основним її вимогам (рід занять, пов'язаний з отриманою професією чи навичками, достойна оплата праці, можливість просуватися кар'єрними сходами). Роботодавці часто ставлять умови, які не можуть задовольнити молодих фахівців. Це пояснюється тим, що потрібні досвідчені працівники, а досвіду роботи у молоді, яка нещодавно закінчила навчальний заклад, ще немає. Усе це зумовлює безробіття серед молодих спеціалістів.

Безробіття молоді – це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення віком від 14 до 35 років не має роботи й заробітку.

Існує багато причин молодіжного безробіття, але найчастіше зустрічаються такі:

1. Відсутність професійного досвіду.

Наявність стажу, бажано за фахом, – нині одна з істотних вимог до кандидатів на заміщення запропонованих ринку праці вакансій. Роботодавцям потрібні практично досвідчені працівники. Відповідно молодь, яка нещодавно закінчила навчальний заклад, беруть неохоче. Отже, випускники не мають не тільки досвіду роботи, але й можливості його отримання.

2. Проблема дискримінації жінок під час прийому на роботу.

Роботодавці вважають за краще брати на роботу швидше чоловіків, ніж жінок. Найменш бажаним кандидатом під час прийому виявляється молода заміжня жінка, яка не має дітей. Роботодавець у даному випадку передбачає можливу швидку вагітність такої жінки і, не бажаючи нести зайві витрати на оплату декретної відпустки, однозначно робить вибір на користь інших кандидатів.

3. Зниження попиту на низку професій.

Абітурієнту та його батькам потрібно більш виважено підходити до вибору майбутньої професії. Зважити ситуацію на ринку праці та обрати не тільки престижну професію, але й ту, яка користується попитом на даний момент. Уже сьогодні є надлишок юристів, бухгалтерів та економістів, у результаті чого утворюється перебір фахівців. Це створює неабияку конкуренцію на ринку праці. До кандидатів ставлять високі вимоги, які зазвичай не може задовольнити молодь.

4. Соціальна та психологічна нестабільність; нездатність із боку роботодавця оцінити такі переваги молоді, як мобільність, гнучкість і здатність до навчання.

Визначивши причини виникнення молодіжного безробіття можна сформулювати наслідки виявлених тенденцій розвитку цього явища. До них можна віднести: відтік кваліфікованої молоді за кордон, тобто розвиток міграційних процесів; поширення бідності серед молодих громадян, що спричинить розвиток злочинності; збільшення смертності, адже досить поширеним у безвиході є алкоголізм та наркоманія, особливо серед досліджуваної категорії громадян; демографічна криза, що спричиняється зменшенням кількості народжених через нестачу коштів у сімей.

Новий уряд має якомога швидше вирішити питання відтоку молодих фахівців за кордон. Згідно з даними опитування, які оприлюднив Інститут демографії, головними причинами виїзду молоді

за кордон є відсутність гарного майбутнього для себе і своєї сім'ї в Україні, низький рівень оплати праці, відсутність умов для професійної самореалізації та нестабільна політична ситуація. На сьогодні 56% молодих українців віком від 16 до 26 років хотіли би виїхати з України. Найпривабливішими для еміграції вважають країни Європи (63%), США або Канаду (42%), Австралію (20%) та Росію (14%).

В Україні досить високий рівень освіти серед молоді. Проте цей потенціал не використовується належним чином на благо нашої держави, адже зазвичай ми виховуємо спеціалістів, які емігрують до більш розвинених держав. Згідно з офіційними даними, до Північної Америки на роботу й постійне місце проживання виїхало близько 42% від загального числа українців. Причому переважна більшість із них назавжди попрощалася з громадянством України. Це переважно IT-фахівці, програмісти, молоді вчені зі знанням декількох іноземних мов. Останнім часом для фахівців інженерних професій широко відкриває свої кордони Німеччина. До таких категорій зараз належить близько 30% «німецьких» українців, яких приваблюють повний соціальний пакет і висока заробітна платня. Зараз в Австралії працюють близько 20% молодих українських спеціалістів, а в Аргентині близько 350 тис. українських зоотехніків, ветеринарів та агрономів.

Від збільшення рівня безробіття страждає не тільки молодь, а й економіка багатьох країн. Тому з боку держави проводиться активна політика щодо зниження рівня безробіття серед молоді в Україні. Протягом останніх років уряд нашої країни створив чимало законів, які сприяють працевлаштуванню молодих спеціалістів. Серед них можна виділити такі:

1. Закон України «Про зайнятість населення»;
2. Закон України «Про зайнятість»;
3. Стаття 7 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді»;
4. Кодекс законів про працю України.

Так, ст. 24 Закону України «Про зайнятість населення» визначає заходи щодо сприяння забезпеченню молоді першим робочим місцем, вводячи, зокрема такі новації, як компенсація 50% суми нарахованого єдиного внеску за умов створення нових робочих місць та працевлаштування молоді як категорії осіб, що потребує додаткового захисту. Також згідно зі статтею 29 цього закону, з метою набуття досвіду з виконання професійних завдань та обов'язків, удосконалення професійних знань, умінь та навичок, вивчення та засвоєння нових технологій, набуття додаткових компетенцій, молоді надано право стажування до шести місяців на підприємствах в установах та

організаціях незалежно від форми власності у вільний від навчання час.

Закон України «Про зайнятість» стимулює роботодавців до створення нових робочих місць, сприяє працевлаштуванню молоді та створює умови для перенавчання людей, які виявилися неконкурентоспроможними на ринку праці. Закон звільняє на рік від єдиного соціального внеску тих роботодавців, які створюють перше робоче місце для молоді. Це матиме позитивний вплив на конкурентоспроможність молодих спеціалістів на ринку праці. Молоді фахівці, які отримали медичну або педагогічну спеціальність та уклали трудовий договір не менш ніж на 3 роки на роботу в селах, отримують одноразову матеріальну допомогу в 10 мінімальних зарплат (зараз це 11 140 грн). Такий підхід дозволить не тільки стимулювати зайнятість молоді, але і поліпшити соціальну ситуацію в маленьких населених пунктах.

У 2014 році на компенсацію роботодавцям за нові робочі місця із зарплатнею, що втричі перевищує мінімальну, передбачається направити більше 1 млрд грн. Це дасть можливість створити не менше 70 тисяч нових високооплачуваних робочих місць. Надходження до бюджету збільшаться на 3 млрд грн.

У статті 7 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді» зазначимо, що держава сприяє створенню молодіжних центрів праці, а також молодіжних громадських організацій (агентства, біржі, бюро тощо) для забезпечення працевлаштування молоді, реалізації програм професійного навчання молоді та вдосконалення її професійної майстерності [2].

У Кодексі законів про працю України присвячено цілу главу праці молоді (Глава XIII). Відповідно до нього, неповнолітні, тобто особи, що не досягли вісімнадцяти років, у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці користуються пільгами, установленими законодавством України. Заробітна платня працівникам молодше вісімнадцяти років при скороченій тривалості щоденної роботи виплачується в такому ж розмірі, як працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи [5].

Для реалізації прав громадян і забезпечення соціального захисту тимчасово незайнятого населення було створено державну службу зайнятості. Саме з цього часу вона стала важливим інструментом держави у сфері регулювання ринку праці й соціального захисту тимчасово незайнятого населення [4].

Служба зайнятості населення покликана вирішувати питання, пов'язані з працевлаштуванням і кадровим забезпеченням усіх сфер

діяльності нашої держави. Звичайно ж, актуальним завданням для неї є визначення способу підготовки учнів та виду професій фахівців з метою визначення їх затребуваності на ринку праці.

Молоді громадяни одержують безплатну інформацію та професійну консультацію з метою вибору виду діяльності, професії, місця роботи, а також, у разі необхідності, проходять професійну підготовку і перепідготовку.

Центр зайнятості надає такі види соціальної допомоги молоді: працевлаштування, надання консультацій та інформації про ринок праці молодим людям, які шукають роботу, а також надання низки інших послуг, включаючи здійснення соціальних виплат безробітній молоді у вигляді допомоги по безробіттю, стипендії в період навчання за направленням служби зайнятості, надання психологічної, матеріальної та іншої допомоги молодим безробітним.

Можна виділити чотири найважливіші завдання служби зайнятості: полегшення адекватного працевлаштування; надання соціального захисту; розвиток людських ресурсів через професійне навчання; надання інформації про ринок праці.

Таким чином, центр зайнятості населення реалізує одне із головних напрямів державної молодіжної політики – профорієнтація, працевлаштування та зайнятість молоді.

За даними Міністерства соціальної політики, за рівнем зайнятості молоді України випереджає 19 країн ЄС і посідає 10 місце після Швеції та Естонії. Вище, ніж в Україні, рівень безробіття серед молоді у Великій Британії, Франції, Бельгії, Швеції, Польщі.

Згідно з даними Державної служби зайнятості в Україні, на 1 вересня 2013 року кількість зареєстрованих безробітних становила 435,4 тис. осіб, з них молоді – 183,3 тис. осіб або 42,1%. За законодавством, молоддю вважаються громадяни віком від 14 до 35 років. Найменший рівень зайнятості – серед 15 – 24-річних. У 2009 р. він становив 34,5%, у 2010 – 33,5%, у 2011 – 33,9%, а у 2012 р становив лише 33,7% [1].

Молодіжне безробіття сьогодні є не лише проблемою України, а досягло рівня загальносвітової й потребує негайного вирішення як у нашій країні, так і в інших. З огляду на це для його подолання потрібно вивчати як вдалий, так і негативний досвід інших країн, необхідно впроваджувати сумісні зусилля з боку урядів усіх країн та міжнародних організації. Негативні наслідки такої ситуації на загальносвітовому молодіжному ринку праці за умови невирішення ситуації в повному обсязі зараз навіть важко передбачити.

Висновки. Проблема молодіжного безробіття є однією з ключових на сучасному етапі формування ринку праці.

Проблеми працевлаштування молоді, які існують зараз, можна розділити на дві категорії: суб'єктивні, тобто проблеми особистого характеру і вирішення яких потрібно шукати насамперед у самому собі, та об'єктивні, що виникають у силу сформованої ситуації.

До проблем суб'єктивного характеру можна віднести, насамперед, відсутність досвіду. Ні для кого не секрет, що більшість роботодавців шукають фахівців, які мають практичний досвід роботи та занижені вимоги до зарплатної платні.

До проблем об'єктивного характеру можна віднести як небажання роботодавців брати на роботу вчорашніх студентів, так і відсутність вакансій за фахом. На сьогодні ринок праці перенасичений бухгалтерами, економістами, менеджерами.

З робітничими професіями все навпаки. На багатьох підприємствах є вакансії, от тільки заповнити їх найчастіше ніким. У даний час необхідні верстатники, токарі, фрезерувальники, слюсарі, теслі, швачки тощо. Отже, до вибору майбутньої професії молодим людям потрібно підходити дуже зважено й обдумано, володіти інформацією про сучасний ринок праці, знати, які професії та спеціальності користуються попитом, а які неактуальні вже тривалий час.

Одними з головних завдань держави, насамперед виконавчої влади, є створення умов для зайнятості молоді та підвищення її мотивації до праці саме в Україні. Для цього необхідно відкоригувати державну політику в галузі працевлаштування молоді, передбачити дієві механізми стимулювання роботодавців до створення робочих місць для молодих фахівців. Також варто виробити систему заохочень, пільгового інвестування й оподаткування регіонів із низьким рівнем молодіжного безробіття, що б мотивувало місцеві органи державної влади вирішувати проблеми працевлаштування молоді.

Політика зайнятості повинна бути підпорядкована головній стратегічній задачі – надання кожному працездатному члену суспільства не роботи взагалі, а можливості найбільшою мірою розвинути й реалізувати свій потенціал, отримуючи при цьому гідну винагороду за свою працю.

Підготовка висококваліфікованих кадрів, адаптованих до умов ринкової економіки, які володіють новітніми технологіями, є важливим завданням держави, від вирішення якого неабиякою мірою залежать темпи зростання економіки, її конкурентоспроможності.

Можна зробити висновок, що наполегливість молоді, яка дійсно прагне працювати, спільно з реалізацією ефективної молодіжної політики держави, спрямованої на одержання молодими людьми віком від 15 до 24 років роботи з достатніми умовами праці призведуть до покращення ситуації з вирішенням проблеми працевлаштування

молоді та підвищення рівня економічного розвитку держави в цілому. Ефективне вирішення зазначеної проблеми дасть поштовх до розвитку вітчизняної економіки, сприятиме становленню України як стабільної, розвиненої та квітучої держави.

Список джерел інформації / Reference

1. Міжнародна організація праці. Молодіжне безробіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org/global/topics/youthemployment/lang-en/index.htm>

“The International Labour Organization. Youth Employment”, available at: <http://www.ilo.org.ua/Pages/default.aspx>

2. Яценко Н. М. Пути снижения молодежной безработицы в Украине // Материалы II Международной научно-практической конференции «Региональный рынок труда: проблемы регулирования» / Н. М. Яценко, О. О. Попадук, Я. Ю. Яковенко 28 ноября 2011 года; под ред. Деевой Н.Н.

Yatsenko, N., Popaduk, O., Yakovenko, Y. “Ways of reduction youth unemployment in Ukraine”, *Regional labor market: problems regulation: Materials of the II International scientific conference*, [“Пути снижения молодежной безработицы в Украине”, *Материалы II Международной научно-практической конференции “Regional’nyj rynek truda: problemy regulirovaniya”*], Under the editorship of N.N. Deeva

3. Проблеми молодіжного безробіття та шляхи його подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvu.dn.ua/project/problemimolodizhnogo-bezrobittya-ta-shlyahi-yogo-podolannya>

“The problems of youth unemployment and ways to overcome it”, available at: <http://www.cvu.dn.ua/project/problemimolodizhnogo-bezrobittya-tashlyahiyogopodolannya>

4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

“State Statistics Committee of Ukraine”, available at: www.ukrstat.gov.ua

5. Державна служба зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>

“State Employment Service”, available at: <http://www.dcz.gov.ua>

6. Коломієць О. Щодо перспектив запровадження в Україні гарантованого забезпечення молоді першим робочим місцем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/December2009/15.htm>

Kolomiets, O., “Concerning the prospects of introduction in Ukraine guaranteeing first job for youth”, available at: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/December2009/15.htm>

7. Заярна Н.М. Проблеми працевлаштування молоді в Україні // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – № 20.9. – С. 150 – 153.

Zayarnaya, N.M. "Problems of youth employment in Ukraine", *Scientific Bulletin of the National forestry engineering University of Ukraine*, ["Problemy pratsvevlashturnyya molodi v Ukrayini", *Naukovyy visnyk Natsional'noho lisotekhnichnoho universytetu Ukrayiny*], 2010, № 20.9, pp. 150-153.

8. Проблеми соціалізації молоді в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/571>

"Problems of socialization of young people in Ukraine. Analytical note", available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/571/>

Єсінова Ніна Ігорівна, канд. техн. наук, доц., кафедра економічної теорії та права, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 349-45-53; e-mail: nisata@rumbler.ru

Рарова Ірина Миколаївна, студ., обліково-фінансовий факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 0953857781; e-mail: irino4ka_94@mail.ru

Єсінова Ніна Ігорівна, канд. техн. наук, доц., кафедра економічної теорії та права, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 349-45-53; e-mail: nisata@rumbler.ru

Рарова Ірина Николаевна, студ., учетно-финансовый факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли, Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: 0953857781; e-mail: irino4ka_94@mail.ru

Nina Yesinova, PhD. Sc. Associate Professor, Department of economics and law, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska St., 333, Kharkov, Ukraine, 61051. Tel. 349-45-53; e-mail: nisata@rumbler.ru

Irina Rarova, student, Faculty of Accounting and Finance, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkivska St., 333, Kharkov, Ukraine, 61051. Tel. 0953857781; e-mail: irino4ka_94@mail.ru

Рекомендовано до публікації канд. екон. наук, проф. Т.В. Андросовою, канд. екон. наук М.А. Дядюк.

Отримано 15.03.2014. ХДУХТ, Харків.